

I grønn boks: Den største forskjellen mellom norsk og sveitsisk landbrukspolitikk er at Sveits har flyttet utbetalingene til «grønn boks». Norge har allerede slitt med for mye «gul støtte» for WTO. D prissystemet. (Foto: Colourbox)

Anbefaler Norge grasfôra kyr

Gi støtte til bønder som fôrer kyrne sine med gras, er anbefalingen fra sveitsiske Beat Röösl.

SVEITSISK LANDBRUKSPOLITIKK

Tekst: Linda Sunde

Sveits: Kyr i fjellsider, melkesjokolade og jodling.

Når det er snakk om at norsk landbruk kan lære av andre land, er det gjerne New Zealand landbruket selv rister på hodet av, mens Sveits blir forbildet.

De er utenfor EU, har opprettholdt landbruk over hele landet, har småbruk og har skjont at bønder og landbruk gir en rekke viktige tilleggsverdier.

Hva kan vi lære av den sveitsiske landbrukspolitikken?

Betaling for fellesgoder

Beat Röösl tenker seg om. Han er internasjonalt ansvarlig i det sveitsiske bondelaget, og på besøk i Norge.

Röösl har sett den sveitsiske landbrukspolitikken forandre seg mye, gjennom livet.

Tidligere var den koblet til matproduksjon, slik den fortsatt er i Norge. Sveitsiske bønder fikk garanterte råvarepriser.

På 1990-tallet begynte den store endringen.

Matprisene var mye høyere i Sveits enn i EU. Landet slet med import, overproduksjon og økende grensehandel.

I tillegg var det økende bevissthet rundt miljøskadene det intensive landbruket i Sveits førte til.

En ny politikk ble gradvis til. Den skulle redusere prisforskjellen mellom Sveits og EU, gi mer

miljøvennlig landbruk og stoppe gjengroinga.

Bonden skulle ikke lenger betales bare for å produsere mat, men for å levere fellesgoder til samfunnet.

I 1996 kom en ny artikkel inn i Grunnloven, etter en folkeavstemning. Den slår fast at landbruket skal være multifunksjonelt, bærekraftig, sikre matproduksjon, et åpent kulturlandskap, bevaring av naturressurser, høy dyrevelferd og spredt bosetting.

Med folket i ryggen la myndighetene om politikken.

Støtte for bratt terreng og trær

I 1995 ble WTO opprettet. Det var fokus på å redusere støtte som fremmet produksjon.

Sveits begynte å avvikle salgsgarantier og trappe ned markedsstøtten. I stedet kompenserte de med produksjonsuavhengig støtte, det WTO kaller «grønn» støtte.

Denne linjen har de fortsatt med.

I stedet for å få støtte per dyr, får bøndene støtte per dekar.

– Bøndene kan faktisk pløye ned det de har produsert, og likevel få støtten, forteller Röösl – men legger raskt til at de ikke gjør det.

Det er et vell av ting bøndene kan få støtte til nå, blant annet å holde kulturlandskapet åpent, brattlendt areal, veldig brattlendt terreng, sommerbeite, produksjon under vanskelige forhold, ekstensiv drift av eng og beite, brakkelegging med dekke av ville urter, blomsterstriper i åker for pollinatorer, store frukttrær, trær og alleer med

Beat Röösl

regional tilhørighet, god dyrevelferd gjennom å ha dyr ute og gode driftsbygninger, presis bruk av teknologi, eller produksjon uten kjemiske plantevernmidler og vekstregulatorer – for å nevne noe. Dette er det landbruket vi i dag ser i Sveits.

– Kombinér offentlige goder og mat

Så hva kan Norge lære?

– Vår erfaring er at det finnes ingen perfekte systemer, sier Röösl.

– Den største forskjellen mellom norsk og sveitsisk politikk er at vi har flyttet utbetalingene våre til «grønn boks». Det har både positive og negative sider, sier han.

Han anbefaler likevel å ha en landbrukspolitikk som er tilpasset WTO-systemet.

– Dere har mye støtte i gul boks, konstaterer Röösl.

Norge har allerede slitt med for mye «gul støtte» for WTO. Det er derfor flere og flere produksjoner har blitt tatt ut av målprissystemet, for da går den gule støtten ned.

I WTO-forhandlingene har vi dessuten gjentatte ganger stått overfor faren for brutale kutt i den gule støtten.

Grønn støtte har det derimot vært lite snakk om å kutte i.

– Det kan være en proaktiv vei for dere å finne grønn boks-tiltak som gir insentiver til å produsere både offentlige goder og mat, sier Röösl.

Anbefaler grasbasert melk og kjøtt

For det er en utfordring med den grønne støtten: Når pengestøtten ikke lenger avhenger av at man produserer, kan produksjonen gå ned. Mye.

– Faller man i ekstensiveringsfella, er det en

et er derfor flere og flere produksjoner har blitt tatt ut av mål-

Sveitsisk vs norsk landbruk

	Sveits	Norge
Dyrka jordbruksareal i millioner dekar	10,5	9,8
Dyrka jordbruksareal i prosent av landarealet	38,7	2,7
Antall gårdsbruk, 2015	53 000	41 000
Gjennomsnittsareal per bruk, 2015	200	243
Befolkning i millioner	8,2	5,3
Personer per kvadratkilometer	211	14
Storfe i 2014	143 000	79 000
Antall melkebruk, 2016	21 000	8500
Ytelse per ku/ kg per år, 2016	7100	7900
Sau, 2014	5000	24 000
Svin, 2014	242 000	129 000
Fjørfe, 2014	85 000	106 000

Kilde: AgriAnalyses rapport Sveitsisk jordbrukspolitik – matforsyning og fellesgoder likestillt.

Fargerike fakta

■ **Grønn støtte:** Har liten eller ingen handelsvridende effekt. Er ikke prisstøtte til produsenter. Norsk grønn støtte er blant annet miljøprogrammer, velferdstjenester og støtte til forskning.

■ **Blå støtte:** Regnes som handelsforstyrrende. Er basert på fast areal/ avling eller fast antall dyr, og er underlagt et produksjonsbegrensende program. Norsk blå støtte er blant annet drifts- og distriktstilskuddet.

■ **Gul støtte:** Handelsforstyrrende støtte som ikke passer inn i de andre bokserne. Har et øvre tak. Norsk gul støtte er i hovedsak målprisene for melk, svin og korn. I tillegg kommer blant annet tilskudd for frukt/bær/grønnsaker og prisnedskrivning for storfe/fjørfe/egg/lam/poteter.

stor felle. Om bøndene ikke produserer mat lenger, vil skattebetalerne på et eller annet tidspunkt ikke betale lenger, advarer Röösl.

Derfor anbefaler han tiltak som både gir andre goder og mat.

– *Hvordan gjør vi det?*

– For Sveits har grasbasert melk og kjøtt vært et veldig godt tiltak. Det blir støttet av bøndene, forteller Röösl.

I Sveits får bøndene støtte når melke- og kjøttproduksjonen deres er basert på gras.

I fjellene må 85 prosent av føret være grovfôr, mens 10 prosent kan være kraftfôr. De resterende 5 prosentene kan bestå av for eksempel hele maisplanter, sukkerroer, poteter eller rester etter ølproduksjon.

I dalen er den påkrevde grovfôrandelen 75 prosent, mens kraftfôrandelen fremdeles er maksimalt ti prosent.

– Jeg kan se for meg at det kan være en løsning for noen regioner i Norge, også. Dere kan bruke det som et markedsføringsargument: Si at melka vår er produsert med de naturlige ressursene dere har i landet deres. Da har dere et argument for at dere må ta høyere priser, sier Röösl.

Todelt landbruk

Sveits har et todelt landbruk. Nede i dalen er det et markedstilpasset landbruk, relativt effektivt, med begrenset statsstøtte. Her skal det være korn og grønnsaker, og ikke ekstensiv grasproduksjon.

I fjellene er det motsatt. Röösl anslår at mens dalbøndene totalt sett får 10 prosent av inntektene sine fra støtte, får fjellbøndene 75 prosent av inntekten fra støtte.

Men heller ikke sveitsisk landbruk kan konkur-

rere med de virkelig effektive produsentene.

– Vi kommer aldri til å bli konkurransedyktige med Frankrike og Tyskland. Forbrukerne betaler mer fordi vi er familiebruk, sier Röösl.

Dyrere med grønn støtte

I jordbruksoppgjøret i 2014 erklærte Solberg-regjeringen at: «Regjeringen ønsker et tydeligere skille mellom landbrukspolitik og distriktpolitikk. Hovedformålet med landbrukspolitikken skal være en kostnadseffektiv matproduksjon.»

I Sveits er derimot nesten all budsjettstøtten rettet mot å holde jord i hevd, og mot hvordan jorda blir brukt – ikke hvor mye som blir produsert der. Koblingen mellom landbruks- og distriktpolitikk er sterk.

– Jeg vil ikke råde dere til å endre politikken for brått. Da kan utfallet bli dårlig. Og du kan ikke bare reparere sektoren etter at den er ødelagt. Jeg vil ikke anbefale noen stor revolusjon. Dersom dere gjør grønn boks-tiltak, bør de utvikles sammen med bøndene. Det er den mest effektive måten å gjøre det på. Det gjør også at bøndene identifiserer seg med tiltakene, sier Röösl.

Men han mener det er lurt å begynne å tenke på hva som kan være gode tiltak.

– Kanskje bør dere prøve ut noen tiltak, og bare bruke de tiltakene som gir en vinn-vinn-situasjon med både produksjon og offentlige goder. For dersom dere reduserer inntekten fra produksjonen, trenger dere mer budsjett penger for å holde gårdene i live, advarer han.

– Det er mye mindre effektivt å bruke grønn boks enn å legge betalingen på priser. I Sveits økte budsjettet med 30 prosent, forteller Röösl fra omleggingen deres.

Sveits har bare 7 prosent mer dyrka mark enn Norge, men har likevel direktetilskudd på over 29 milliarder norsk kroner i året, altså drøyt det dobbelte av Norge.

– Venter tøffe politiske diskusjoner

Også i Sveits er det politisk press for å endre landbrukspolitikken, forteller Röösl. Selv om Sveits har fireårige planer for landbruket, blir budsjettet diskutert hvert år.

– Noen politikere vil bruke alle pengene på biodiversitet, andre politikere vil bruke alle pengene på matproduksjon, forteller han.

Selv mener han det er klokt å ligge et sted i midten.

– Går vi for langt i retning matproduksjon, kan vi miste multifunksjonaliteten. Går vi for langt i retning av å være landskapsforvaltere, kan folk si: «Hvorfor skal vi bruke så mye penger for å ha blomster på markene?» Vi er nødt til å ha en balanse, ellers kan det bli kutt i budsjettet, sier han.

Röösl er spent på framtida til det sveitsiske landbruket.

– Regjeringa er veldig liberalistiske. Vi er ikke det. Og parlamentet vårt ligger imellom. De støtter ikke noe særlig av de liberalistiske planene til regjeringa, sier han.

– Regjeringa har en strategi for å endre politikken igjen. Det er vanskelig å si hva utfallet blir. Det blir tøffe diskusjoner de neste årene, sier Beat Röösl. ■

ubetalte regninger
forbrukslån dyre smålån
inkasso
kredittkort

Nå finansierer vi også landbruk- og jordbruks-eiendommer.

Rydd opp i økonomien?

FÅ SAMLET ALL GJELD I ETT LÅN MED SIKKERHET I DIN EGEN BOLIG!

Boliglån fra 2,35% rente				
Lånebeløp	Løpetid	Pr. mnd	Eff. rente	Totalkostnad
1.500.000	30 år	5.860	2,44	2.109.764
2.500.000	30 år	9.734	2,42	3.504.290
3.500.000	30 år	13.608	2,40	4.898.810

Låneeksempel fra eksterne tilbydere.